

“Review on the monograph of the authors Yu. K. Zaitsev and O. M. Moskalenko “Philosophical and Methodological Principles of Subject Architectonics of Contemporary Political Economy””

AUTHORS

Anatolii Maslov <https://orcid.org/0000-0002-4910-5837>

ARTICLE INFO

Anatolii Maslov (2020). Review on the monograph of the authors Yu. K. Zaitsev and O. M. Moskalenko “Philosophical and Methodological Principles of Subject Architectonics of Contemporary Political Economy” . *Social and labour relations: theory and practice*, 10(1), 21-24. doi:[10.21511/slntp.10\(1\).2020.03](https://doi.org/10.21511/slntp.10(1).2020.03)

DOI

[http://dx.doi.org/10.21511/slntp.10\(1\).2020.03](http://dx.doi.org/10.21511/slntp.10(1).2020.03)

RELEASED ON

Monday, 06 July 2020

RECEIVED ON

Monday, 18 May 2020

ACCEPTED ON

Saturday, 06 June 2020

LICENSE

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

JOURNAL

"Social and labour relations: theory and practice"

ISSN PRINT

2410-4752

ISSN ONLINE

2415-3389

PUBLISHER

LLC “Consulting Publishing Company “Business Perspectives”

FOUNDER

State Higher Educational Establishment "Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman", Social and Labour Relations Institute

NUMBER OF REFERENCES

1

NUMBER OF FIGURES

0

NUMBER OF TABLES

0

© The author(s) 2026. This publication is an open access article.

BUSINESS PERSPECTIVES

Publisher

LLC "CPC "Business Perspectives"
Hryhorii Skovoroda lane, 10,
Sumy, 40022, Ukraine

www.businessperspectives.org

V. HETMAN KNEU

Founder

State Higher Educational
Establishment "Kyiv National
Economic University named after
Vadym Hetman",
Prospect Peremogy, 54/1,
Kyiv, 03057, Ukraine

<https://kneu.edu.ua/>

Received on: 18th of May, 2020

Accepted on: 6th of June, 2020

Published on: 6th of July, 2020

© Anatolii Maslov, 2020

Anatolii Maslov, Doctor of Science
in Economics, Associate Professor,
Department of Economic Theory,
Macro- and Microeconomics,
Taras Shevchenko National
University of Kyiv, Ukraine.

This is an Open Access article,
distributed under the terms of the
[Creative Commons Attribution 4.0
International license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits
unrestricted re-use, distribution,
and reproduction in any medium,
provided the original work is
properly cited.

Anatolii Maslov (Ukraine)

REVIEW ON THE MONOGRAPH

of the authors Yu. K. Zaitsev and O. M. Moskalenko "Philosophical and Methodological Principles of Subject Architectonics of Contemporary Political Economy" (the Book I of the monograph "Contemporary Political Economy as a Theoretical Basis of Economic Development of the Society")

A. O. Маслов (Україна)

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ

авторів Ю. К. Зайцева, О. М. Москаленко «Філософсько-методологічні засади архітекtonіки предмету сучасної політичної економії» (перша книга монографії «Сучасна політична економія як теоретична основа економічного розвитку суспільства»)

У сучасній економічній науці в Україні публікація теоретико-методологічних праць є доволі рідкісною подією, а отже помітною й важливою. З огляду на це вважаємо за доцільне познайомити наукову спільноту, молодих учених, державних управлінців і широкі кола зацікавлених осіб з монографією відомих економістів-теоретиків, докторів наук, професорів Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, Зайцева і Москаленко «Сучасна політична економія як теоретична основа економічного розвитку суспільства. Книга I. Філософсько-методологічні засади архітекtonіки предмета сучасної політичної економії» [1, с. 3], надавши рецензію на цю працю.

У цій фундаментальній праці дослідники розглядають ключові принципи сучасної політичної економії, яка базується на відмові від ідеології чистого економізму в економічній теорії, подолання безсуб'єктивного, позаособистісного аналізу, формулювання методологічних засад людиноцентричної моделі розвитку суспільства в умовах інформаційної, постіндустріальної, цифрової моделі економіки та суспільства.

У розділі 1 «Ендогенні та екзогенні чинники формування предметного поля та методології сучасної політичної економії» показано діалектику суб'єктивного мислення та об'єктивної логіки розвитку в економічних дослідженнях. Зроблено акцент на дослідженні альтернативи неолібералізму – гуманістична парадигма розуміння природи й закономірностей розвитку економіки та суспільства. Підґрунтям такої парадигми дослідження законів функціонування економіки та суспільства становлять принципи ціннісної орієнтації, зокрема такі як інтелектуалізація, моральність, духовність, відповідальність, соціалізованість суб'єктів економічного життя, спрямованість на забезпечення оптимальності у співвідношенні ринкової та соціальної справедливості на макро- і мікрорівнях. Водночас, у цьому розділі автори проводять консолідований аналіз праць іноземних учених, зокрема таких як Родрик, Коломбатто, Бегельсдейк, Маселанд, Тросбі, Пікеті, Хефер, Стендінг, Мейсон, Боулз та інші. Усіх цих відомих дослідників, як зазначають автори, об'єднує занепокоєність щодо характеру та динамізму змін, які відбуваються в системі базових цінностей в умовах швидкісного

становлення інформаційної економіки та суспільства. Автори монографії намагаються інтегрувати наукові погляди свої власні й світової наукової спільноти щодо причин глибоких суперечностей негативних процесів, міждисциплінарних щодо економіки, суспільства, окремої людини і працівника, у системі ціннісних орієнтирів націй і народів, і запропонувати на цій основі авторські систематизовані та узагальнені пропозиції щодо шляхів становлення якісно нових, конструктивних ціннісних орієнтирів, ґрунтованих на досягненнях світової науки і новітніх технологіях, зразках культури, духовності, етики співпраці.

Автори роблять особливий акцент на зростанні ролі висококваліфікованої, інтелектуальної праці за умов становлення економіки знань, що викликає до життя особливо складну сукупність змін в системі трудових відносин, та й соціально-економічних відносин, у формах і функціях праці, які не завжди є однозначними, конструктивними, спрямованими суто на прогресивні зміни в суспільному відтворенні під впливом розвитку праці та безпосереднього носія здатності до праці. Акцент у монографії дослідниками здійснено на ускладненні проблеми визначення цінності праці, її кількісного оцінювання. Зауважимо, що автори піднімають особливо гостру політико-економічну проблему цивілізаційного плану: значні можливості індивідуалізації виробників, що зумовлено високотехнологічним способом виробництва інформаційної економіки, є одночасно і благом, і загрозою для суспільства.

У розділі 2 «Теоретико-методологічні проблеми становлення сучасної політичної економії» розкривається сутність сучасних підходів у методології пізнання закономірностей і тенденцій розвитку економічних систем. На думку авторів, системна парадигма дає змогу досліджувати економічні об'єкти як цілісні системні утворення, водночас, створює в предметному полі економіки як соціальної науки умови для аналізу її законів і взаємозалежностей систем, які визначають стан, динаміку та перспективи економічного розвитку суспільств, різних груп населення та людини зокрема. У розділі, що особливо актуально для методологічної підтримки сучасних економічних досліджень, автори у вишуканому науковому стилі розкривають зміст наукових підходів у їх широкій сукупності, таких як філософський, системний, інституціональний, цивілізаційний, раціоналістичний (прагматичний), міждисциплінарний, методологічного плюралізму. Використавши варіативну сукупність підходів до аналізу форм капіталу, автори приходять до висновку, що жоден із запропонованих ними підходів щодо визначення сутності, місця у відтворювальному процесі, функції людського капіталу не дозволяє розглядати прекаріат як людський капітал, передусім через його хиткість, невиразність, аморфність, що несумісне з уявленням про роль капіталу взагалі, і людського капіталу зокрема.

У цій частині монографії також розглядаються передумови становлення лібералізму як напряму та ідеї, на засадах яких він виникнув. Актуально, що автори доводять ідею про те, що для забезпечення реалізації неоліберальної програми на рівні національних держав на тлі неупинних процесів глобалізації всіх форм економічного і соціального життя на планеті потрібен пошук інструментів, адаптованих до нових ускладнених глобальних викликів і, відповідно, політико-економічне обґрунтування їх з позицій очікуваного ефекту щодо гармонізації соціально-економічних відносин у суспільстві.

Таким чином, авторами комплексно доводиться, що «вплив неоліберальної політики на глобальну економіку є суперечливим». Заслуговує на увагу наукова позиція авторів щодо неоліберальної практики на міжнародному рівні, яка, на їх думку, характеризується тим, що глобально організовані фінансові ринки мають серйозні переваги перед організованим громадянським населенням, оскільки ринки мають більше можливостей для використання міжнародних організацій, зокрема МВФ, у ролі інструмента для реалізації власних інтересів через механізми кредитування урядів, реструктуризацію суверенних боргів. За таких умов, зауважують автори, запропонувати релевантні способи та концепцію гармонізації економічних інтересів суб'єктів господарювання та звичайних людей спроможна тільки сучасна політична економія на засадах розвитку архітектоніки її предмета та методології досліджень.

Цікавим для політекономів і дослідників-економів, на наш погляд, буде сприйняти до уваги і керуватися у своїх дослідженнях визначенням предмета політичної економії як науки, яке формулюють у монографії її автори. Ґрунтуючись на науковій філософській думці про «ідеали та норми наукового

дослідження», «ідеальні типи» пізнання, автори утверджуються у своїй позиції щодо «правомірності і можливості в рамках єдиного предмета сучасної політичної економії виокремлювати специфічні сфери, напрями дослідження певного кола економічних і соціальних відносин в економічних системах з метою глибшого проникнення в сутність субстанційних засад функціонування сучасного суспільства як глобальної метасистеми, на категоріальному, інституціональному та прогностично-евристичному рівні».

На думку авторів, «сучасна політична економія, архітектоніка її предмета містить специфічні, але органічно поєднані між собою єдиною субстанціональною основою різноманітні напрями дослідження певних взаємозалежних і водночас до певної межі автономних, економічних, соціальних, політичних, морально-етичних ціннісних процесів, що відбуваються у сучасному суспільстві». Отже, ми вважаємо, що автори чітко дають зрозуміти, що використання одного методу не принесе об'єктивних результатів в жодному дослідженні.

Розділ 3 «Актуальні напрями досліджень у полі предмета сучасної політичної економії» присвячений фундаментальному дослідженню та аналізу актуальних та сучасних напрямів досліджень у політичній економії. Базуючись на висновках та теоретичних узагальненнях і обґрунтуваннях, запропонованій класифікації напрямів авторів монографії, можна сформулювати уявлення про сучасні напрями у політичній економії, а також мати змогу отримати актуальну думку авторитетних учених щодо диверсифікації наукового знання в економіці як системі взаємовідносин. Ученими виділяється, по-перше, субстантивістська політична економія Поланьї, яка, у свою чергу, розкриває суперечливі стани і тенденції в розвитку економіки і суспільства, а основними принципами економічної і соціальної моделі суспільства «є свобода індивіда від ринкової стихії, свобода від держави, духовна свобода»; по-друге, нова політична економія, яка не є монолітною, а її теоретична та методологічна конструкція базується не лише на авторитеті теорії суспільного вибору Б'юкенена; вочевидь, потреба в політиці, політичній діяльності виникає як об'єктивна соціальна потреба всього суспільства, які відчують необхідність займатися саме цим специфічним видом суспільної діяльності, реалізуючи в такий спосіб свій інтерес, здібності, досягаючи, однак не завжди, бажаного результату; по-третє, інституціональна політична економія Буайє, в межах якої, як розкривають автори монографії, визнається «принципова першість» політичної економії перед економікс і розуміння взаємопов'язаності економічних, політичних, соціальних інститутів та етичних норм, й отже тому інституціональна політична економія «виступає за відродження інтегрованого підходу»; по-четверте, політична економія глобалізованого суспільства, в якій оригінальною частиною є визначення авторами саме «глобалізованого суспільства як якісно нового стану, нової форми існування світової економічної системи, людства та людини, і потреба пізнання діалектики взаємозв'язків, взаємовпливів різних національних економік одна на одну, різних політичних систем, різних систем національних інтересів з позицій пізнання об'єктивної логіки економічного розвитку світового суспільства, системи мотивації...» [1, с. 230]; по-п'яте, політична економія посткапіталістичного суспільства, яка виходить з об'єктивної логіки та закономірностей розвитку економічних систем, яка передбачає обмеженість їх функціонування в часі й просторі, і капіталістична система відносин, і капіталістична ринкова форма господарювання не є винятками, в яких формуються якісно нові системи інститутів функціонування економіки та суспільства, нові системи цілей і мотивації економічного розвитку, нових принципів узгодження інтересів суб'єктів економічного життя, що потребують дослідження.

Розділ 4 «Політична економія середнього класу» присвячений формулюванню відповідного напрямку сучасної політичної економії – політичної економії середнього класу – й виявленню закономірностей та оцінюванню сучасного стану середнього класу в глобалізованому суспільстві. Автори підводять підсумок, що закономірності формування і розвитку середнього класу випливають з природи капіталізму, ринкової економіки, виваженої політики держави, знаходяться під впливом неолібералізму, наслідків і загроз крайньої поляризації соціальної структури, змін соціально-політичного устрою. Ученими аргументується, що середній клас стає гетерогенним, відбувається його дихотомічний поділ, що є наслідком формування нової соціальної структури в західних суспільствах, а суперечності капіталізму у співвідношенні з проблемою зростання нерівності в доходах, неоднорідності складових елементів середнього класу вимагають подальшого вивчення методологічним інструментарієм політичної економії середнього класу, з чим можна, безумовно, погодитись.

Наголосимо, що праця вчених Зайцева і Москаленко справляє сильне позитивне враження. Авторами висунуто дуже багато надзвичайно цікавих ідей, що мають вплив на економічне життя як на рівні національних держав, глобальної економіки, так і на рівні громадян, людей. Зауважимо, що праця є вагомим, сприймається з інтересом, сприяє осмисленню та переосмисленню актуальних суспільно-економічних і політичних процесів, спонукає замислитися та усвідомити загальнолюдські проблеми та протиріччя. Авторами зроблено фундаментальний опис методології сучасної політичної економії, проаналізовано десятки публікацій вітчизняних та іноземних учених: професійні посилання та обґрунтовані коментарі в кінці майже кожної сторінки дозволяють використовувати цю книгу як енциклопедію з посиланням на першоджерела, що буде корисним для дослідників. Варто акцентувати на термінологічній базі цієї книги. Викладаючи свої аргументи й умовиводи, автори оперують вкрай складною науковою термінологією, однак, викладають текст таким чином, навіть, якщо читач не спеціалізується на вивченні політичної економії і не є економістом-теоретиком, ключова думка буде сприйнята і зрозуміла.

Слід зауважити, що ознайомлення з цією монографією буде корисним для економістів-практиків, аспірантів, провідних учених, оскільки в ній представлені свіжі наукові та практичні погляди на сучасну політичну економію як науку та як інструмент аналізу й управління реальною економічною дійсністю. Отже, монографія Зайцева і Москаленко впевнено заслуговує високої позитивної оцінки.

REFERENCES

1. Zaitsev, Yu., & Moskalenko, O. (2018). *Suchasna politychna ekonomiiia yak teoretychna osnova ekonomichnoho rozvytku suspilstva: u 2 kn. — Kn. I. Filosofska-metodolohichni zasady arkhitektoniky predmeta suchasnoi politychnoi ekonomiky [Contemporary political economy as a theoretical basis of economic development of the society: in 2 books. — Book I. Philosophical and methodological principles of subject architectonics of contemporary political economy]* (397 p.). Kyiv: KNEU. (In Ukrainian)

Anatolii Maslov,
Doctor of Science in Economics, Associate Professor,
Department of Economic Theory, Macro- and Microeconomics,
Taras Shevchenko National University of Kyiv